

מכסות חלב בקר לשנת 2008

שנת המכסות הקרובה - 2008 דומה במאפייניה לשנה שמסתיימת והיא מעידה על המשך הגידול בביקוש לחלב כתוצרת מקומית. **איציק בן דוד** סוקר את השיטה לקביעת ההמלצות על היקף הייצור המתוכנן וקורא ליצרנים לעשות מאמצים לייצר את מלוא המכסה המחולקת

כללי

חוק תכנון משק החלב התשנ"ב - 1992 (במתכונתו הנוכחית) - קובע את העיקרון כי כל שיווק החלב יהיה מייצור מקומי או מייבוא מוצרי חלב, בכפוף לאמנות בין-לאומיות שמדינת ישראל הינה צד להן. עוד קובע החוק, כי שר החקלאות יקבע מידי שנה את היקף הייצור המקומי כלומר, את מכסת החלב הארצית, על פי ההיקף החזוי של מלוא צריכת חלבון חלב ומוצרי, או של שומן חלב ומוצרי - לפי הגובה מביניהם. הקצאת מכסת הייצור הכללית למכסות אישיות מתבצעת על פי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים תשי"ח 1957 (צו בדבר ייצור חלב). חוק זה נכלל במסגרת מה שמכונה "חוקי החירום" שאינם נהנים יותר מחסינות כנגד תביעות משפטיות - ומכאן חולשתו של צו החלב, שמשליך על מרכיב עיקרי במערך התכנון בענף החלב. הדואליות המשפטית הקיימת בכל נושא הסדרת התכנון בענף החלב, היא אחת הסיבות למהלך שמובל ע"י שר החקלאות לחקיקת חוק תכנון משק החלב בישראל.

אופן חישוב תחזית הצריכה הכוללת

מכסת הייצור הארצית השנתית נקבעת, כאמור, מדי שנה, ע"י שר החקלאות שבמקביל מנחה את "מנהל המכסות" (בתפקיד זה מכהנים בדרך כלל מנכ"ל מועצת החלב או סגנו, על פי מינוי של השר), בדבר המדיניות אודות הקצאת מכסה זו לייצרי החלב. המלצה בדבר גובה מכסת הייצור הארצית מוגשת לשר מדי שנה בסביבות חודש אוקטובר - נובמבר ע"י פורום המכונה "תא תכנון חלב בקר" שחברים בו נציגי כל המגזרים בענף החלב - נציגי היצרנים, מחלבות, ואנשי

אספקת חלב ומוצרי (קבלת חלב מייצור מקומי וייבוא) ובניכוי הפרשי מלאים בין תחילת שנה לסוף שנה וייצוא. התוצאה המתקבלת מהווה הערכה אודות היקף השימושים. שיטה זו מדויקת יותר מן השיטה הראשונה, בעיקר בשל הקושי לזהות במדויק את מקדמי הייצור של כל מוצר ומוצר ובכך לתרגם באופן מדויק את סך צריכת מוצרי החלב למונחי צריכת חלבון ושומן.

להלן חישוב סכימטי של הפערים בין 2 שיטות מדידת הצריכה בשנים האחרונות (במיליון ליטר)

	2006	2005	2004
אמדני צריכה			
לפי מאזן	1,114	1,144	1,124
אמדני צריכה			
לפי מוצרים	1,256	1,183	1,157
פער	112	69	33

הגדלת הפערים בין שתי השיטות נובעת, ככל הנראה, ממעבר המחלבות לשימוש מוגבר באבקות חלב מיוחדות וחומרי גלם חלביים אחרים, שאינם מייצור מקומי ואינם ניתנים לזיהוי על פי ספר המכס ובמרבית המקרים פטורים לחלוטין ממכס (שלא כמו אבקת חלב שמנה, אבקה רזה ומוצרי חלב אחרים). לשם קביעת בסיס נתונים מוסכם, לחישוב תחזית הצריכה לשנה העוקבת, הוסכם להגדיל את סך הצריכה הבסיסית על פי שיטת המאזן בגובה מחצית ההפרש בינה לבין שיטת הביקוש לפי מוצרים. מכיוון, שהתחזית הינה כי סך היקפי הייבוא בשנת 2008 יהיו מינימליים, אם בכלל.

להלן אופן חישוב תחזית הביקוש לחלב בקר מייצור מקומי לשנת 2008 (במיליון ליטרים)

משרד החקלאות ומועצת החלב. תא התכנון מגבש את המלצתו על פי הקבוע בחוק תכנון משק החלב, תוך הכנת תחזית הצריכה לשנת התכנון, על בסיס נתוני הצריכה הידועים של חלב ומוצרי, כפי שבאו לידי ביטוי בשנה הקודמת לשנה השוטפת. כמוכך, מתחשבת ההמלצה בנתוני החודשים שקודמים להתכנסות תא התכנון ובהיקפי בוא מוצרי חלב. הכנת תחזית הצריכה מתבצעת במונחי כמויות שומן וחלבון על פי 2 שיטות:

א. אומדן הצריכה בשנה השוטפת בהתאם לנתוני הצריכה של קבוצות המוצרים השונות, תוך תרגוםם (על פי מקדמי ייצור נורמטיביים) לכמויות של חלבון ושומן וניפוחם, בהתאם להערכת הגדלת הצריכה בשנת התכנון העוקבת (בדרך כלל בשיעור עליית האוכלוסייה ולעתים גם ע"י הגדלה או הקטנה של הצריכה לנפש). מכמות זו מנכים את היקף יבוא מוצרי חלב בפטור ממכס ובמכס מופחת (המהווה בשנים האחרונות מרכיב חשוב ועולה בסל ההיצע של חלב ומוצרי) ומתקבלת תחזית הצריכה מייצור מקומי שהיא הבסיס לקביעת ההמלצה למכסה הארצית.

ב. בשיטת מאזן "מקורות ושימושים", שבאמצעותה מודדים את סך מקורות

לייצר את כל מכסת החלב

איציק בן דוד

סמנכ"ל לייצור במשרד החקלאות ויו"ר מועצת החלב

תחזית ביקושים לחלב בקר מייצור מקומי בשנת 2008 - מ' ליטרים

א. הביקוש לחלב בשנת 2006		
מחלבות	1,235	עפ"י מקדמים בהתאם לקבוצות המוצר ללא גלילות
גלילות	21	עפ"י צריכת חו"ג חלביים
סה"כ	1,256	
ב. אומדן הביקוש לפי מאזני נוזלים		
הצרירה כערך מחושב המאזן את משוואת המקורות והשימושים בענף הפרש	1,145	חצי מההפרש מוסבר ע"י המקדמים ומחצית ע"י יבוא ע"י יבוא ח"ג מכל הסוגים
חלק מההפרש ההופך לביקוש	56	מחירים בינ"ל גבוהים של אבקות מעלים את הביקוש לייצור המקומי
ג. תחזית ביקוש לשנת 2008		
ביקוש אמיתי ב-2006	1,201	הצרירה מייצור מקומי בתוספת יבוא בר החלפה
ב. אומדן ביקוש 2007	1,213	חלק מהביקוש כבוש בשל מגבלות היצע
מזה מייצור מקומי	1,175	ההפרש יסופק מייבוא ללא מכס בהסדרי הוראות שעה, לא זמין במלואו ב-2008
ג. תחזית ביקוש לשנת 2008	1,225	בהנחה של יבוא משלים מצומצם בשל מחירים בינ"ל גבוהים
תחזית ביקוש מייצור מקומי	1,225	לאור מחירי הייבוא הגבוהים כל הביקוש אם לא יותר מזה ידרש מייצור מקומי
אומדן גידול בשנת 2007	1.0%	מבוסס על נתונים של 6 חודשים
תחזית גידול בצריכה בשנת 2008	1.0%	נמוך מגידול האוכלוסייה ובהנחה שתהליך החלפת הייבוא הושלם

אלו בפטור ממכס או במכס מופחת (על פי הסכמי הסחר השונים הביטורליים והמולטיטורליים שישאל חתומה עליהם), הצטמצמה בשיעור ניכר. כך למשל, היקף

חלב, הרי שמשנת 2006 הסתמנה בשוק העולמי מגמה של עלייה מואצת במחירי חומרי הגלם החלביים (אבקות חלב וחסמאה) והאטרקטיביות של יבוא מרכיבים

על פי ההנחות דלעיל. מספר הערות לאופן חישוב התחזית הנ"ל: א. אם במשך השנים האחרונות מרכיב הייבוא שימש מקור קבוע בסל ההיצע של מוצרי

בעיית ה"אי ביצוע", במקצת מן המשקים, הפכה לבעיה מובנית במשק החלב במדינת ישראל ומהווה פגיעה משמעותית במערך התכנון של ענף החלב.

במסגרת המלצות תא התכנון לשר החקלאות נכללה התייחסות גם לנושא זה, לאמור, שהחל משנת 2009 יינקטו צעדים מעשיים כנגד משקים שנמצאים באי ביצוע כרוני ומתמשך, של מרכיב חשוב ממכסתם הפרטנית. ברור, שלא ייתכן מצב שיצרן מקבל מכסה שאמורה לשמש מקור לאספקת הביקוש המקומי למוצרי חלב, ואותו יצרן אינו מייצר את מלוא מכסתו ובכך מפנה את הדרך, או לייצור חריג או להגדלת הייבוא.

ב. עקב העלייה הגבוהה בהיקף המכסה המחולקת לשנת 2008 סוכם כי מקצתה תיועד לעלייה בהיקף המכסות הפרטניות באופן שמחזיר את סך קיצוץ המכסות שבוצע משנת 2002, ומקצתה תוקצה כדלקמן:

1. הקמת 2 רפתות שיתופיות חדשות (בקיבוצים ניר עוז וניר עם בעוטף עזה).
2. שיריון מכסה להקמת 10 משקים משפחתיים חדשים על פי המלצות שייגובשו ברשות לתכנון של משרד החקלאות.
3. העלאת מכסות המינימום במשק המשפחתי לרמה של 350 אלף ליטר (לאחר שבשנת 2006 הן הועלו ל-320 אלף ליטר) ובמשק השיתופי ל-2,500 מיליון ליטר.

סיכום

משק החלב הישראלי עומד בשנת 2008 בפני אתגר משמעותי של עלייה ניכרת בהיקף הייצור המתוכנן.

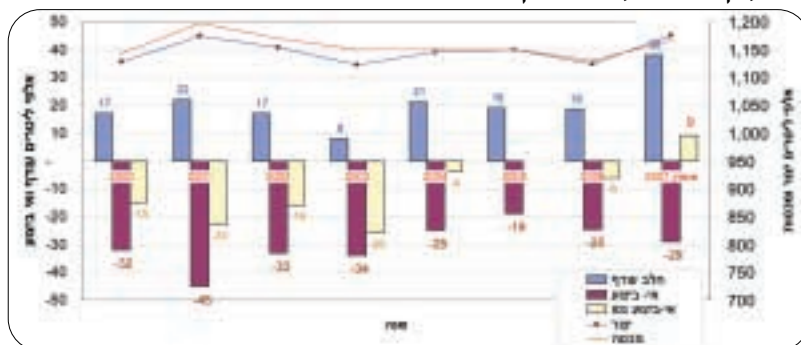
זאת בצד, שינויים משמעותיים אחרים שיונהגו בענף על פי מדיניות שר החקלאות, כמו סיום הליכי החקיקה של חוק החלב ושינוי משמעותי בנוהל ניווד המכסות בין היצרנים.

מכלול השינויים והזדמנויות הללו יחזקו את משק החלב, יובילו להתייעלותו ולהמשך התמודדות עם הלחצים הבלתי פוסקים בפני הייבוא, והקריאות לצמצום משטר התכנון בו. אני תקווה כי כל יצרן חלב ידע לנצל באופן אופטימלי, לרווחתו ולרווחת כלל משק החלב הישראלי, את מכלול השינויים והאתגרים העומדים בפניו. ■

ייצור מול מכסות - חלב בקר

חלב עודף ואי ביצוע - חלב בקר

המשתמע מכך לגבי החזרה ההדרגתית של היקפי הייבוא כמקור בשוק החלב המקומי - מגמה שהייתה מחייבת להקטין בחזרה את היקף המכסות כשזוה מצטרף, בנוסף, החשש של ירידה מסויימת עתידית בהיקפי הצריכה לנפש של מוצרי חלב, עקב העלאת מחירים הריאלי לצרכן כתוצאה, בעיקר, מעליית מחירי המספוא בעולם.

ד. בסופו של דבר, ולאחר שיקלול כל הגורמים הנ"ל וגם בהתחשב ברמות המלאי הנמוכות בארץ של אבקת חלב וחמאה, הומלץ לשר החקלאות ע"י תא התכנון לקבוע לשנת 2008 מכסת ייצור של חלב בקר בהיקף של 1,225 מיליון ליטר. מכסה זו מהווה עלייה של 55 מיליון ליטר (4.7%) ביחס למכסת הייצור של שנת 2007.

הקצאת תוספת המכסה ברמה הפרטנית

א. תוספת המכסה שנקבעה לשנת 2008 תעמיד לא מעט משקים בפני מצב של חוסר יכולת לייצר מלוא מכסתם ולכן לצערנו, גם בשנת 2008 (כפי שזה קרה גם בשנת 2007) חלק מהביקוש למוצרי חלב יסופק ע"י ייצור עודף במחיר מופחת.

יבוא אבקות בין 2006 ו-2007 (נתונים חצי שנתיים) ירד ב-28% והיקף יבוא תערובות המכילות אבקת חלב ירד בכ-40%. זאת למרות, שבמהלך 2007 התאפשר יבוא בלתי מוגבל של אבקת חלב מארה"ב בפטור מלא ממכס. היקף יבוא חלבונני חלב (הפטור תמיד ממכס) ירד אף הוא בין שתי השנים בכ-32%.

ב. מכיוון שמגמת המחירים העולמיים הגבוהים של חומרי גלם חלביים אמורה להימשך לפחות גם בשנת 2008 ועקב כך היקפי הייבוא שלהם אמורים להצטמצם עוד יותר (אם בכלל יהיו קיימים), הרי שנוצר הצורך בקביעת מכסה מקומית שתספק את מלוא הביקוש ותחליף את אותו יבוא שהיה כאמור, חלק קבוע בסך המקורות של שוק החלב.

ג. בגיבוש ההמלצה על היקף המכסה לשנת 2008 היה צורך להתמודד גם עם הדילמה הכרוכה בכך, שמצד אחד נוצר הפיתוי וגם הצורך להגדלת מכסה משמעותית לשנת 2008 (ביחס ל-2007) בשל הסיבות הנ"ל ומנגד, להניח שבשנים הקרובות יחזור שווי המשקל בשוק העולמי של חומרי הגלם החלביים לרמות סבירות יותר. כמוכן, גם